

Papur Testun Rhif 17 **Yr Iaith Gymraeg - Crynodeb**

Cyflwyniad

Mae'r iaith Gymraeg yn rhan bwysig o hunaniaeth ddiwylliannol a chymunedol Sir y Fflint. Mae'r iaith Gymraeg yn ystyriaeth gynllunio wrth greu polisiau defnydd tir ac yn y broses o benderfynu ynglŷn â cheisiadau cynllunio.

Wrth ddatblygu Cynlluniau Datblygu Lleol (CDLI), dylai pob awdurdod cynllunio ystyried a oes ganddynt gymunedau lle mae'r Gymraeg yn rhan o'r adeiladwaith cymdeithasol. Os felly mae angen dangos sut mae anghenion a buddion y Gymraeg wedi'u cymryd i ystyriaeth wrth baratoi'r cynllun.

Cyd-destun

Mae Cynllun Gofodol Cymru 2010 yn nodi'r rôl bwysig y mae'r Gymraeg yn ei chwarae yn ein cymunedau ac yn nodi ei bod yn bwysig hyrwyddo'r iaith. Mae'n datgan fod datblygu'r Ardal Cynllun Gofodol yn unol â gweledigaeth Iaith Pawb, sef creu cymuned ddwyieithog fodern, yn flaenoriaeth allweddol. Y weledigaeth i ogledd-orllewin Cymru yw ceisio cynnal ymdeimlad o le a chynnal a hyrwyddo diwylliant a threftadaeth Gymreig a'r iaith Gymraeg.

Mae **Polisi Cynllunio Cymru** (6ed rhifyn) yn datgan, os yw'r Gymraeg yn ffurfio rhan o adeiladwaith cymdeithasol yr ardal, y dylai awdurdodau cynllunio gymryd hyn i ystyriaeth wrth fformiwleiddio polisiau defnydd tir. Mae'n datgan ymhellach y gall y system gynllunio gyfrannu at ei lles.

Nodyn Cyngor Technegol 20

Mae "Cynllunio a'r Iaith Gymraeg" (Hydref 2013) yn rhoi mwy o bwyslais ar asesu effeithiau datblygiadau ar yr iaith Gymraeg wrth baratoi Cynlluniau Datblygu Lleol (CDLI) ac yn nodi y dylid cynnwys asesiad o effaith fel rhan o'r Arfarniad Cynaliadwyedd a gynhelir. Rhoddir pwyslais sylweddol yn TAN 20 ar baratoi'r Cynllun Integredig Sengl (CIS) ac ar sicrhau fod ei gasgliadau yn cael eu hadlewyrchu ym mholisiau defnydd tir y CDLI. Mae TAN 20 hefyd yn cynnwys y posibilrwydd o ddefnyddio mesurau lliniaru i ostwng effeithiau andwyol ar iaith. Hysbysir y gellir hwyluso hyn drwy ddefnyddio Cytundeb Adran 106 neu atodlen Ardoll Seilwaith Cymunedol.

Rôl y Cynllun

Dylid cynnal asesiad ieithyddol ar Opsiynau'r Strategaeth (CDLI cyn adneuo) fel rhan o Arfarniad Cynaliadwyedd y CDLI. Mae'n bosibl y bydd hyn yn arwain at gynnwys polisi sy'n ceisio dadansoddiad pellach a manylach o fathau penodol o geisiadau cynllunio yn dibynnu ar eu lleoliadau a maint y datblygiad.

Cynlluniau a Strategaethau Allweddol

- Cynllun Gofodol 2010 – diweddariad.
- Strategaeth Gymunedol Sir y Fflint 2009-2019 (2009)
- Strategaeth Integredig Sengl
- Polisi Cynllunio Cymru, rhifyn 6, Llywodraeth Cymru, (Mawrth 2014):

- Nodyn Cyngor Technegol 20: Yr Iaith Gymraeg, Cynulliad Cenedlaethol Cymru, (2013):
- Cynllunio a'r Iaith Gymraeg: y Ffordd Ymlaen, Consortiwm Awdurdodau Lleol, (Rhagfyr 2005):
- Iaith Pawb Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Cymru Ddwyieithog 2003

Materion yr eir i'r afael â nhw yn y Cynllun

Caiff polisi ei gynnwys yn y CDLI i roi ystyriaeth i anghenion a buddion yr iaith Gymraeg os yw wedi'i nodi fel elfen bwysig o'r gymuned leol.

Gallai'r polisi ymwneud â cheisiadau cynllunio dros drothwy penodol yn y lleoliadau sensitif hyn. Er enghraifft gall 20.8% o boblogaeth Cymru siarad Cymraeg. Yn Sir y Fflint gyfan mae'r ffigwr hwn yn 13.2% o'r boblogaeth. Mae siaradwyr Cymraeg yn byw yn bennaf yn y wardiau canlynol (dros 20% o'r boblogaeth) sydd o ganlyniad efallai yn sensitif i ddatblygiadau sy'n effeithio ar yr iaith Gymraeg: Caerwys 20.3%, Ffynngroyw 22.9% Helygain 20.7%, De'r Wyddgrug 30.6 %, Trelawnyd a Gwaenysgor 26.2%, Treuddyn 24.4% a Chwitfordd 20.7%

Yn hytrach na gwrthod ceisiadau cynllunio yn llwyr am resymau ieithyddol yn unig, mae'n bosibl y caiff mesurau lliniaru eu ceisio.

Mae'n bosibl y bydd angen cynnwys **Datganiad Cymunedol a Ieithyddol** yn y polisi ar gyfer datblygiadau bach ac **Aseiad o Effaith Cymunedol ac Ieithyddol** mwy cynhwysfawr ar gyfer datblygiadau mwy er mwyn asesu pa fesurau lliniaru sy'n ofynnol. Gallai'r rhain gynnwys:-

- Darparu tai fforddiadwy;
- Cyflwyniad graddol cynigion tai;
- Darpariaeth a lleoedd addysg;
- Arwyddion ac enwau lleoedd (gan gynnwys enw marchnata, enwau strydoedd ac arwyddion eraill);
- Mentrau cyflogaeth a hyfforddiant;
- Cyfrannu at gyfleusterau a grwpiau cymunedol;
- Cyllid ar gyfer cyrsiau Cymraeg neu fentrau cysylltiedig eraill sy'n weithredol yn y Gymuned.

Polisiau / Cynigion Defnydd Tir Posibl

Dylai datblygiadau newydd ymdoddi i anheddleoedd presennol a chadw cymeriad, diwylliant ac ymdeimlad o le sy'n gwneud Sir y Fflint yn arbennig.

Mae'r CDU yn cynnwys Polisi STR 9 Iaith Gymraeg a Diwylliant Cymreig sy'n datgan y dylai unrhyw ddatblygiad roi ystyriaeth i'r iaith Gymraeg a hunaniaeth ddiwylliannol a'u hatgyfnerthu lle bo hynny'n briodol. Mae canllaw newydd gan Lywodraeth Cymru ar ffurf TAN 20, yn awgrymu y dylid cynnwys polisiau mwy penodol sy'n rhoi mwy o ffocws ar y CDLI er mwyn ymdrin ag effeithiau niweidiol posibl y datblygiad newydd ar yr iaith. Dylai polisiau'r CDLI godi ymwybyddiaeth o'r materion a nodi ble yn y sir y bydd astudiaethau manwl a mesurau lliniaru yn ofynnol.